

EXISTENȚIALISMUL ROMÂNESC

Paul Cernat*

EXISTENȚIALISMUL. Curent al gândirii moderne cu manifestări literare, filosofice și teologice afirmat în Europa între 1920 și 1950, e. a fost centrat de la început pe primatul existenței – și experienței – subiective, nemijlocite asupra categoriilor abstracte. Postulatul său central, general acceptat, este acela potrivit căruia „existența precede esența” (deși, pentru latura sa religioasă sau metafizică, „ființa precede existența”). Consacrat terminologic de Jean-Paul Sartre în 1945, după o primă utilizare filosofică notabilă la Gabriel Marcel, în 1927 și o peiorativizare polemică ulterioară, e. constituie, în sens restrâns, o adaptare a filosofiei existențiale apărute către jumătatea secolului al XIX-lea și manifestate în opera lui Søren Aabye Kierkegaard, prefigurată de Blaise Pascal. Termenul „existențial” fusese lansat, la 1840, de scriitorul norvegian Johan Sebastian Cammermeyer Welhaven. În principiu, gândirea existențială refuză filosofia de sistem în beneficiul „filosofării”, a „gândirii vii”, prin cultivarea confesiunii și a stilului fragmentar. Limbajul existențialist refuză, adesea, structurile formalizate, denunțate drept rigide, inadecvate realului și devitalizate, în favoarea spontaneității „literare”. Subiectiv prin excelență, e. se exprimă nu doar prin intermediul tratatului filosofic, ci și prin intermediul romanului, teatrului sau poeziei, discursul filosofic însuși împrumutând adesea formula prozei (meditației) confesive, a eseului sau a jurnalului (intim, metafizic sau de idei). Este vorba, prin urmare, de un fenomen de interfață, implicând „subiectivizarea” filosofiei, „ontologizarea” literaturii și refundamentarea „experiențială” a religiosului. Printre scrierile caracteristice ale e. se numără nu doar opusuri ca *Existență și obiectivitate* de Gabriel Marcel, *Ființă și timp* de Martin Heidegger sau *Ființa și neantul* de Jean-Paul Sartre, ci și *Greața și Muștele* de același Sartre sau *Căderea și Străinul* de Albert Camus. Produs al unui climat de criză a modernității, e. se prezintă ca o gândire de frontieră și de fuziune între diferitele domenii ale spiritului. Emergența sa are loc pe fondul delegitimării raționalismului pozitivist și al falimentului marilor sisteme universale de reflecție filosofică, confruntate cu pierderea „temeiurilor” metafizice (nietzscheanul *Gott ist Tot*) și cu emanciparea progresivă a individului confruntat cu propriile limite. Dacă Kierkegaard aparține filonului creștin al e., în a doua jumătate a secolului al XIX-lea apar gânditori existențiali necreștini, agnostici sau atei, „gânditori privați” (Cioran) sau „aventurieri ai gândirii”. Principali reprezentanți: F.M. Dostoievski (în roman) sau Friedrich Nietzsche (în filosofie). Literatura abisală a celui dintâi, alături de aceea a lui Lev Tolstoi, va stimula reflecția lui Lev Șestov (*Revelațiile morții. Dostoievski–Tolstoi*)

* Universitatea din București.

sau pe cea a lui Nicolai Berdiaev (*Filosofia lui Dostoievski*). Un filon important al e. îl reprezintă, după 1900, filosofia germană a vieții (*Lebensphilosophie*) ilustrată, între alții, de Ludwig Klages, alături de iraționalismul intuiționist al lui Henri Bergson, de gândirea fenomenologică post-husserliană și de perspectiva existențială tragică, de nuanță catolică, a lui Miguel de Unamuno, discipol al lui Kierkegaard. Prin ontologia lui Martin Heidegger (*Was ist Metaphisik?, Sein und Zeit*), ontoteologia și filosofia limitei ale lui Karl Jaspers, dialogismul de extracție hasidică al lui Martin Buber (*Ich und Du*), „înțelepciunea practică” a lui Hermann von Keyserling, apofatismul lui Lev Șestov (*Kierkegaard și filosofia existențială*) și al discipolului său Benjamin Fondane (*La Conscience malheureuse*), reflecția ortodoxă a lui Nicolai Berdiaev (*Cinci meditații asupra existenței*), personalismul lui Emmanuel Mounier sau filosofia creștină a existenței elaborată de Gabriel Marcel (*Existence et objectivité*), e. se constituie, în anii 1910–1940, ca orientare polemică în raport cu tradiția raționalismului occidental, postcartezian și postbaconian. În general, problematica existențial(ist)ă implică, într-o formă sau alta, raporturi directe, nemediate ale subiectului cu divinitatea și (sau) cu istoria: neliniștea metafizică și angoasa în fața morții, disperarea „agonică”, alienarea/solitudinea, absurdul, autenticitatea, experiența, tensiunea dintre identitate și alteritate, angajarea în istorie, exilul, transgresiunea, libertatea și alegerea individuală, păcatul originar, ființa și neantul. Identitatea e. ca grupare filosofică distinctă se afirmă ca atare în Franța anilor 1940–1947 prin intermediul lui Jean-Paul Sartre, Simone de Beauvoir sau Albert Camus – filosofi, scriitori și intelectuali publici aparținând stângii antifasciste. Un text exponențial, cu valoare de manifest, este *L'Existentialisme est un humanisme* al lui Sartre (1943), alături de *Le Mythe de Sisyphe* al lui Albert Camus, unde centrală este problematica absurdului și dezbateră privind relația dintre liberul arbitru și sinucidere. Ceea ce-i datorează e. lui Kierkegaard nu exclude combinații aparent derutante, cum ar fi aceea între ontologia lui Heidegger și filosofia lui Marx, ca la Sartre, în *L'Être et le Néant*. O direcție semnificativă a e., manifestată îndeosebi în literatură, vizează punerea în scenă a absurdului existenței (de la Franz Kafka la Albert Camus, Arthur Adamov, Samuel Beckett și Eugène Ionesco), implicând un „absurd” al limbajului și al comunicării. Alternativele e. la nihilismul absolut țin, după caz, de imperativele angajării în istorie (cazul e. marxist la Sartre sau la J. Wahl, dar și al celui etnic) și de soluția religioasă, pe linie protestantă (Kierkegaard, Karl Jaspers, Paul Tillich), catolică (Gabriel Marcel, Georges Bernanos), ortodoxă (Dostoievski, Vladimir Soloviov, Nicolai Berdiaev), sau de altă natură (Martin Buber, Lev Șestov, Benjamin Fondane în *Le Lundi existentiel et le Dimanche de l'histoire*). Fie că este vorba însă de un e. nihilist sau ateu (la Sartre „temeiul” transcendent e aprioric negat, ca și existența unei naturi umane „date”), fie de un e. religios, primatul aparține întotdeauna experienței umane concrete, cotidiene. Pentru gândirea existențialistă, care preia, în acest sens, tipare ale gândirii gnostice (cf. Hans Jonas sau I.P. Culiuanu), omul este un rezultat al căderii, un fruct al păcatului originar, aruncat și abandonat în lume. De asemenea, o „ființă-pentru-moarte” (Heidegger) aflată într-un perpetuu „exil”

(o „neafare acasă”), și care ia act de propria „esență” prin experiența fricii sau angoasei. Este, practic, imposibilă subsumarea exclusivă a e. unui curent politico-ideologic; unii existențialiști adoptă, conjunctural, poziții de dreapta (chiar radicale), de stânga (inclusiv comunizante) sau se situează undeva la centru. Putem vorbi, totuși, despre o dominantă „antiburgheză”, comună atât e. marxist, cât și celui creștin, iudaic sau nihilist. Sub acest aspect, de critică a modernității raționalist-burgheze și a sistemelor de dominație specifice, e. prezintă un caracter „antimodern”, în sensul atribuit de Jacques Maritain (1922) și de A. Compagnon (2005). Preocuparea pentru recuperarea „gândirii originare” este consubstanțială filosofiei e., care – pe urmele romantismului – proclamă eliberarea individului de „falsificarea” și „alienarea” modernă, ceea ce înseamnă înstrăinarea față de propria natură. Depășirea dilemelor alegerii între „absolutele” binelui și răului va fi rezolvată de Sartre prin intermediul acțiunii, efect al angajării responsabile. Dimensiunea etică este, nu doar în accepție sartriană, centrată pe liberul arbitru al persoanei și, implicit, pe raportarea sa autonomă la morală. Pentru Sartre, omul este „condamnat să fie liber”, el „se face” pe sine ca proiect și sumă a alegerilor sale. Autonomia individului față de morală poate merge până la imoralism, ca la Nietzsche, în vreme ce pentru Kierkegaard „contrariul păcatului nu e virtutea, contrariul păcatului este libertatea”. E. este un „umanism” în măsura în care, asumându-și singularitatea și autonomia, omul redevine „măsura tuturor lucrurilor”.

O derivație a e. ține de așa-numita „ontologie etnică”, înțeleasă ca extrapolare a ontologiei personale la nivelul comunității etno-naționale, precum cazul hispanității la Miguel de Unamuno sau al românității la discipolii lui Nae Ionescu. În România, o variantă particulară de e. s-a constituit la finele anilor '20 ai secolului trecut prin intermediul „tinerei generații” criterioniste. Fenomenul este cunoscut sub numele de „trăirism”, transpunere peiorativă a termenului de *Lebensphilosophie*, lansată în epocă – de pe poziții raționaliste – de criticul literar Șerban Cioculescu. Generic, trăirismul, ca variantă autohtonă de e., tinde să desemneze un spiritualism ortodoxist, vitalist și mistic influențat de filosofia iraționalistă, cu orientare politică fascizantă. Sursele sale intelectuale sunt, deopotrivă, interne (creștinismul răsăritean, opus de Nae Ionescu raționalismului și pragmatismului occidental, catolico-protestant) și internaționale (Nietzsche, Unamuno, Șestov, Berdiaev ș.a.). Deși bine reprezentat în cadrul acestei generații, ortodoxismul nu este totuși un ingredient definitoriu; e întâlnit în mică măsură la Mircea Eliade, spre exemplu, și deloc la Emil Cioran. O influență semnificativă, mai puțin discutată, vine dinspre futurismul italian, prin disidenți ai acestuia, precum Giovanni Papini și Julius Evola, cu debușeu etico-politic în fascismul lui Mussolini; regăsim aici gerontofobia „virilă”, mitologia tinereții biologice și amorale, trăirea periculoasă și revoluționarismul etnic (cu ambiții imperiale, expansioniste). Putem vedea în trăirism și o formă de e. al Periferiei, marcat de complexul depășirii condiției de „cultură minoră”. Totuși, e. tinerei generații interbelice din România nu se identifică total cu trăirismul, și cu atât mai puțin cu ideologia fascistă sau legionară. Dimensiunea „experiențialistă” sau „energetistă”, de pildă, e un atribut transideologic; unul dintre teoreticienii „experiențialismului” a fost, în epocă,

Petru Comarnescu, mentor al grupării Criterion – un adept al umanismului neoclasic și al unei linii politice moderate. Autenticismul (și autenticitatea) reprezintă, de asemenea, o dimensiune caracteristică. Raționalismului pozitivist și cunoașterii abstracte, intelectualiste, tinerii existențialiști îi preferă trăirea intensă a experiențelor, asumarea organică a culturii ca fapt de viață, angajarea în cotidian, aventura cunoașterii, confruntarea cu limita. Autonomiei valorilor îi e, apoi, contrapusă o cultură vitalistă, agresivă și transgresivă, definită de primatul spiritualului asupra politicului, acesta din urmă fiind înțeles îndeosebi ca politicianism liberal, parlamentarist și contractualist. Un reflex – etic și (anti)estetic totodată – al acestei atitudini și concepții îl constituie predilecția pentru discursul confesiv sau nonficțional, adică „autentic”, apt să surprindă la modul necontrafăcut pulsul vieții moderne: eseu confesiv, reportaj, jurnal intim, jurnal de idei, roman autobiografic. Atitudinea antisistem, predilecția pentru informal, refuzul filosofiei de catedră ș.a. se combină cu refuzul complexelor localist-provinciale și afirmarea specificului etnocultural. În jurnalul său din 1945, Mircea Eliade compară, retrospectiv, fizionomia generației sale „criterioniste” cu e. francez al momentului, insistând asupra caracterului intuitiv, nonsistemic, și asupra handicapului unei limbi fără circulație: „...membrii grupării Criterion se manifestau pe multiple planuri: conferințe publice, articole în reviste săptămânale sau în ziare de mare tiraj, romane, filosofie, critică literară și dramatică, eseuri. Criterion a marcat depășirea «momentului» universitar în cultură, coborârea intelectualilor în arenă, contactul direct cu publicul, îndeosebi cu tineretul, exact ceea ce au încercat și izbutit să realizeze existențialiștii parizieni. Sartre are și își impune un «sistem de filosofie», noi nu aveam, dar majoritatea criterioniștilor erau un fel de existențialiști care se ignorau. Ceea ce îi interesa era «autenticitatea», experiența imediată, concretul de ordin autobiografic, de unde pasiunea pentru jurnalele intime, pentru confesiuni și «documente». Dacă Criterionul ar fi avut alt instrument de expresie decât limba română ar fi fost considerat drept cel mai interesant precursor al existențialismului francez de azi”. Ar mai fi de adăugat că, spre deosebire de cel parizian, e. românesc interbelic este, în general, spiritualist, non- sau antimarxist, apropiat de „disperarea agonică” a lui Kierkegaard, de apofatismul lui Șestov și profetismul apocaliptic al lui Berdiaev sau de „sentimentul tragic al vieții” din gândirea lui Unamuno. Principalii protagoniști ai generației vor fi, prin urmare, antisartrieni, în schimb îi vor valoriza, în plan spiritual, pe Gabriel Marcel și, în plan etic, pe Camus. Kierkegaardian și nietzschean, dar puternic marcat inclusiv de Pascal sau, dintre contemporani, de Șestov, este tânărul Emil Cioran în *Pe culmile disperării* (dar și în cărțile următoare, mai puțin în *Schimbarea la față a României*, unde realizează un „salt istoric” din „stadiul etic” al ființei în cel „etnic”). În afara nucleului dur al generației se situează D.D. Roșca, aflat în proximitatea e. prin volumul *Existența tragică* (1934), unde creația de valori este privită ca depășire „pozitivă” a tragismului existenței umane; de asemenea, un număr de esești precum Petru P. Ionescu (*Ontologia umană și cunoașterea*, 1939) sau Grigore Popa (*Existență și adevăr la Søren Kierkegaard*, 1940, *Existențialismul*, 1943).

Pot fi identificate, în linii generale, mai multe e. în interiorul generației criterioniste, principalele tendințe fiind 1) un e. „colectivist”, definit de etnoontologie sau, după caz, de adeziunea naționalist-etnicistă prin argumentul „logicii colectivelor”, pornind de la reformularea biblică a ideii „mântuirii neamurilor” (Nae Ionescu, Constantin Noica, Mircea Vulcănescu, Emil Cioran din *Schimbarea la față a României* și în publicistica profascizantă, parte a publicisticii lui Mircea Eliade și a romanelor „ideologice” ș.a.); 2) un e. „individualist”, în care drama „omului singur” nu-și găsește nicio posibilitate de transcendere, politică sau metafizică (la Eugen Ionescu, Jeni Acterian, parțial Emil Cioran, Alice Botez). Între reprezentanții e. etnic, personalitățile cele mai importante sunt cele ale lui Mircea Vulcănescu (în *Dimensiunea românească a existenței*) și Constantin Noica. Ambii s-au străduit să elaboreze, printr-o adaptare „idiomatică” și speculativă a lui Heidegger, o ontologie a românității pornind de la specificul limbii. Ar mai fi de remarcat și o altă dublă tendință, în plan literar de această dată: pe de o parte – consemnarea directă a experienței trăite, prin intermediul „pactului autobiografic”; pe de altă parte – o punere în scenă (teatralizare) histrionică a acesteia, cu o conștiință a absurdului existenței umane și a condiției sale de „marionetă” a unui Demiurg „ascuns” sau „rău”. Teatralizarea autenticității se manifestă și în filosofarea neconvențională de la cursurile „socraticului” Nae Ionescu și asemuite, într-o rememorare târzie, de N. Steinhardt unor „*happening-uri*” filosofice, prin refuzul tradiției scolastice și coborârea filosofiei în arenă, ca înțelepciune practică și angajare în chestiunile-limită ale existenței concrete. Cele mai pure și mai substanțiale (în ordine intelectuală) manifestări filosofice ale existențialiștilor români se regăsesc însă, cu precădere, în volumele publicate de câțiva dintre ei în limba și cultura franceză după expatriere (exilare) și după adoptarea unei noi identități lingvistice. Altfel spus, prin trecerea de la un e. „periferic” la un e. „al exilului”, așadar prin schimbarea surselor „alienării” social-culturale. Între acestea: *La conscience malheureuse, Le Lundi existentiel et le Dimanche de l'histoire, Baudelaire et l'expérience du gouffre* de Benjamin Fondane (asimilabil gândirii e. după întâlnirea pariziană cu Lev Șestov), *La Tentation d'exister, Le Mauvais démiurge* și *L'inconvenient d'être né* de E. M. Cioran, *La Cantatrice chauve, Les Chaises, La Leçon, Journal en miettes* de E. Ionesco, sporadic *De dialogue interior* de Mihai Șora. În legătură cu Fondane, e de reținut o distincție pe care o face Mircea Martin între „gânditorii existențiali”, cărora Fondane le aparține, caracterizați de primatul existentului asupra cunoașterii, și filosofi existențialiști precum Jaspers, Sartre sau Heidegger, în cazul cărora se poate vorbi de o preeminență a cunoașterii asupra existentului.

E. filosofic și eseistic al generației tinere din anii '30 are, în România, și o dimensiune prozastică semnificativă. Cunoscută, îndeobște, ca „literatură a autenticității și experienței” (Ov. S. Crohmălniceanu), ea beneficiază, într-un eseu din 1988 al lui Mihai Zamfir (*Maestrul din umbră*, inclus în volumul *Cealaltă față a prozei*) de o descriere structurală. Proza existențialistă din deceniul patru al

secolului trecut e privită ca „matrice” și definită la nivel de excelență prin *Întâmplările în irealitatea imediată* de M. Blecher, scriind despre e. prozei acestuia din urmă, de asemenea, I. Negoïtescu și Radu G. Țeposu, iar e. romanelor „generaționiste” ale lui Mircea Eliade fiind comentat, în repetate rânduri, de către Eugen Simion. Trăsăturile ei definitorii ar fi date de „indeterminarea individualității” existențiale, adică „imposibilitatea ontologică de definire a realității și a propriei persoane”; „boala ciudată” înțeleasă ca „stare ontică universală, la care individul participă în virtutea situației lui de existent”; „sexualitatea aberantă”, transgresivă, depășind fiziologia pură; „lumea obiectelor” în același timp „derizorii și semnificative”, indicând un proces de „reificare a realității”, de i-realizare sau de-realizare a existenței ca „bâlci al deșertăciunilor”; „obsesia thanatică” („boala de moarte” kierkegarardiană), formând o „constelație fermă” împreună cu sexualitatea și boala în faza ultimă, conjurată, aparent, prin „apologia tinereții” și a vitalității biologice. Se adaugă „amoralitatea”, cultul „actului gratuit” ca „sfidare etică fundamentală”, totul subsumat „nevoii de surprindere a experienței totale”, cultivând „forma confesiunii sau a mărturisirii esențiale”, abandonarea epicului în favoarea unei narațiuni „fără subiect”, „abstracte” sau „teoretice”, tendința spre „jurnalul filosofic” (dar și spre valorificarea jurnalului intim) și meditația existențială sau apariția incidentală, fără determinare precisă, a personajelor în defășurarea aleatorizată a narațiunii. O altă trăsătură caracteristică ar fi transformarea provinciei în „spațiu al existentului”, proza existențialistă a anilor '30 vădind o tendință de reabilitare (și de „esențializare”) a provinciei și a „orașul mic” în numele „valorilor sale universale” și în ideea că „nu există periferie sau centru, că orice loc poate deveni spațiu, simbol al cadrului existenței”. Pe lângă romanele lui Blecher, trăsături existențialiste determinante au fost identificate în romanele ideologice și „generaționiste” ale lui Eliade (*Întoarcerea din rai*, *Huliganii*), ale lui C. Fântâneru (*Interior*) sau Mihail Sebastian (*De două mii de ani*), dar și în poezia „cu măști” a lui Emil Botta. Preocuparea pentru jurnalul intim centrat pe meditația existențială, ca și transformarea acestuia în arhigen literar, valorificat deopotrivă în roman, poezie, critică, eseu și în discursul filosofic, reprezintă un alt element caracteristic pentru această *forma mentis*. Un document intim major al e. românesc este *Jurnalul unei fete greu de mulțumit* semnat de Jeni Acterian. Aproape întreaga operă eseistică și dramaturgică, românească și pariziană, a lui Eugen Ionescu se situează sub semnul e., culminând cu teatrul deriziunii sau al absurdului, dar fără a minimaliza punerea în scenă a angoasei din *Nu* (1934) ca „autenticitate” subiectivă a culiselor criticii literare – critică pe care o deconstruiește pornind de la „absolutul” morții și de la relativitatea absolută a existenței. Și foiletonistica lui Mihail Sebastian are un caracter personalizat, marcat-confesiv, tributatar mentalității existențialiste. Un alt tip de e., deprimant, claustrant și imploziv, lipsit de agresivitatea trăirismului și de exuberanța creativă eclectică a criterionismului, poate fi întâlnit în scrierile unor reprezentanți ai așa-numitei „generații a războiului” din anii '40, în romanele „adolescentine” ale tânărului Dinu Pillat (*Tinerețe ciudată*, *Moartea cotidiană*) sau

în romanul „de sertar” al lui Alexandru Vona (*Ferestrele zidite*). Nici proza lui Marin Preda nu a rămas străină de lecția e., vădind profunde afinități cu atitudinea etică umanist-angajată a lui Albert Camus, de sfidare a absurdului și a alienării existențiale proprii omului modern „aruncat în lume”. Atât *Intrusul*, cât și *Moromeții II*, *Marele singuratic* sau *Cel mai iubit dintre pământeni*, fără a uita eseistica din *Creație și morală* sau din *Imposibila întoarcere* vin (și) pe un filon de gândire existențialist. Ecouri ale e. se regăsesc și în critica românească postbelică, la Lucian Raicu, spre exemplu (*Critica, formă de existență*) la Valeriu Cristea sau la Eugen Simion (în jurnalul parizian *Timpul trăirii, timpul mărturisirii*, sau în eseurile din *Întoarcerea autorului*), manifestate îndeosebi prin „existențializarea” morală și/sau „rebiografizarea” literarului, inclusiv a actului critic. Despre e. s-a vorbit frecvent în legătură cu poezia și proza lui G. Bacovia; unii comentatori (precum C. Noica, în *Marginalii la un vers*, 1970) au identificat un proto-e. chiar la Mihai Eminescu, în prima jumătate a unui vers dintr-un manuscris: „Ca o spaimă împietrită, ca un vis încremenit”, în care ultima jumătate anunță „depășirea” curentului. Elemente existențialiste apar inclusiv în teatrul românesc al anilor '60-'70, mai ales la Marin Sorescu, în *Iona* și *Paracliserul*, ca și în poezia generațiilor postbelice, de la același Marin Sorescu și M. Ivănescu la Virgil Mazilescu și Mariana Marin – posibil reflex al angoasei captivității într-un univers sufocant, discreționar, absurd.

REPERE BIBLIOGRAFICE: Emil Cioran, *Opere I–II*, ed. de Marin Diaconu, introd. de Eugen Simion, București, 2012; Cioran, *Œuvres*, Paris, 2011; Eugen Ionescu, *Nu*, București, 1934; D.D. Roșca, *Existența tragică*, București, 1934; Mircea Eliade, *Întoarcerea din rai*, București, 1934; Mircea Eliade, *Huliganii*, București, 1935; M. Blecher, *Întâmplări în irealitatea imediată*, București, 1936; Benjamin Fondane, *La conscience malheureuse*, Paris, 1937, ed. *Conștiința nefericită*, tr. Andreea Vlădescu, București, 1993; Petru P. Ionescu, *Ontologia umană și cunoașterea*, București, 1939; Grigore Popa, *Existențialismul*, București, 1943; Mihai Șora, *Du dialogue intérieur ou fragments d'une anthropologie métaphysique*, Paris, 1947, ed. *Despre dialogul interior. Fragment dintr-o antropologie metafizică*, București, 1995; Doina Uricariu, *Apocrife despre Emil Botta*, București, 1983; Mircea Eliade, *Jurnal 1941–1969*, I, ed. Mircea Handoca, București, 1993; Alexandru Vona, *Ferestrele zidite*, București, 1993; Mihai Zamfir, *Cealaltă față a prozei*, București, 1985; Ioan Petru Culianu, *Les Gnozes dualistes d'Occident. Histoire et mythes*, Paris, 1990, ed. *Gnozele dualiste ale Occidentului*, București, tr. Thereza Petrescu, postf. H.-R. Patapievicu, București, 1995; Nae Ionescu, *Curs de metafizică*, îngr. Marin Diaconu, București, 1995; Radu G. Țeposu, *Suferințele tânărului Blecher*, București, 1996; Eugen Simion, *Fragmente critice – Cioran, Noica, Eliade, Mircea Vulcănescu*, București, 2000; Mircea Vulcănescu, *Opere I–II*, pref. Eugen Simion, îngr. Marin Diaconu, București, 2005; Jeni Acterian, *Jurnalul unei fete greu de mulțumit*, ed. 2, îngr. și pref. Doina Uricariu, București, 2007; *Modernism și antimodernism*, îngr. Sorin Antohi, București, 2008; Eugen Simion, *Mircea Eliade, nodurile și semnele prozei*, ed. 3, București, 2011; Dinu Pillat, *Tinerețe ciudată și alte scrieri*, îngr. Monica Pillat, pref. George Ardeleanu, București, 2011; Eugen Simion, *Tânărul Eugen Ionescu*, postfață Paul Cernat, București, 2012.

ABSTRACT

The article presents the Existentialism, as a trend of the modern thought, and it is mainly focused on the literary manifestations of this perspective. It offers definitional issues and background, it clarifies the concepts associated with Existentialism, and it goes into the history of this literary movement with reference to its representatives worldwide and in Romanian culture and literature. Romanian Existentialism is rigorously described from its very beginnings with the Criterion group in the 20s: there are few Existentialisms identified in the Romanian culture and a special attention is given to the main tendencies and to the characteristics of the literary works associated with Existentialism in the 30s and 40s (when we had the so-called “war generation”). After the Second World War, when Existentialism became a well-known and significant philosophical and cultural movement in the world, we may also talk about Existentialism as present in the creation of few Romanian writers reviewed in this article.

Keywords: Existentialism, existential literature, Criterion group, war generation.